

بحران آب در ایران خطرناکتر از دشمنان خارجی و منازعات سیاسی داخلی

در مقاله‌ای به قلم دیوید میشل، سرپرست برنامه امنیت زیست محیطی در اندیشکده مرکز استیمسون به بررسی معضلات زیست محیطی و تغییرات جوی و آب و هوایی ایران پرداخته است. دیوید میشل با اشاره به هزینه‌های تحمیل‌شده از سوی این معضلات بر نظام اقتصادی کشور، تأکید می‌کند که در حال حاضر خطری که از جانب بحران قریب‌الوقوع منابع آب ایران احساس می‌شود، به مراتب بیش از خطر دشمنان خارجی و منازعات سیاسی داخلی است.

تقریباً دو سوم حجم بارندگی کشور پیش از آنکه بتواند رودها را پر آب کند، تبخیر می‌شود. در نتیجه، ایران بیش از نیمی از آب مورد نیاز خود را با برداشت از آبخوان‌ها تأمین می‌کند، و مصرف عمومی به سرعت در حال تحلیل بردن منابع آب زیرزمینی است. با نرخ کنونی مصرف بی‌رویه آب در ایران، ظرف ۵۰ سال آینده، ۱۲ استان از ۳۱ استان این کشور ذخایر آبی خود را به پایان خواهند رساند.

سیاست‌های اقتصادی ایران بر وخامت این مشکل افزوده‌اند. بهره‌برداری از آب‌های زیرزمینی برای مالکان چاه‌ها آزاد است و به علت وجود یارانه‌های دولتی، مصرف‌کنندگان تنها بخشی از هزینه‌های واقعی مصرف انرژی لازم برای پمپاژ آب به سطح را می‌پردازند. سالانه حجم زیادی از آب‌های زیرزمینی غیرقابل بازگشت ایران، به سطح زمین پمپاژ می‌شوند.

مشکلات آبی ایران در حال آسیب زدن به اقتصاد ملی این کشور است. ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی ایران حاصل فعالیت بخش کشاورزی است که نزدیک به یک چهارم نیروی کار ایران را نیز در استخدام خود دارد. به علاوه فعالیت این بخش، از امنیت غذایی ملی نیز پشتیبانی می‌کند؛

بخش کشاورزی با اختصاص ۹۲ درصد از کل مصرف آب کشور به خود، تنها در حدود ۶۶ درصد نیاز غذایی ۷۹ میلیون نفر جمعیت ایران را تولید می‌کند. کشور ایران ناچار به وارد کردن ۳۷ درصد باقیمانده است؛ و تشدید «تنش آب» خطر کاهش بیشتر توان تولید بخش کشاورزی را هشدار می‌دهد، که به نوبه خود منجر به افزایش هزینه واردات و وخیم‌تر کردن فشارهای مالی خواهد شد. در حقیقت، برداشت بی‌رویه آب توسط بخش کشاورزی، اکنون حتی در حال صدمه زدن به امنیت غذایی کشور است.

سوء مدیریت نیز سهم بسزایی در بحران آب ایران دارد. شهرهای ایران یک سوم منابع آب خود را از طریق نشتی لوله‌های آب از دست می‌دهند. سیستم آبیاری این کشور نیز ناکارآمد بوده و از بازدهی بسیار پایینی برخوردار است. بیش از نیمی از حجم آبی که در بخش کشاورزی مصرف می‌شود، به هدر می‌رود. ایران برای عبور از چالش‌های بحران آب، به تنظیم مجدد سیاست‌ها و منابع خود نیاز دارد. به گفته کارشناسان، هزینه فناوری‌های جدید، بکارگیری شیوه‌های صرفه‌جویی، و دیگر اقداماتی که می‌تواند تأمین آب مورد نیاز ایران در سال ۲۰۵۰ را امکان‌پذیر سازد، بالغ بر ۳ میلیارد دلار در سال خواهد بود.

طرح هدفمندی یارانه‌ها که از سال ۲۰۱۰ آغاز شد، با این هدف طراحی شده بود که بتدریج مصرف‌کنندگان را وادار به پرداخت هزینه‌های واقعی آب‌رسانی کرده، و انگیزه آنان را برای صرفه‌جویی در مصرف، و افزایش بازده شیوه‌های مصرف خود سوق خواهد دهد. اما اصلاح توزیع یارانه‌ها، پس از مرحله اول متوقف شد. بحران قریب‌الوقوع منابع آب زیر زمینی ایران به انقلابی فراگیر در سیاست‌گذاری‌های ملی نیاز دارد.